

Vabariigi Valitsuse protokollilise otsuse „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ 2019. aasta aruanne“ teadmiseks võtmise eelnõu seletuskiri

1. SISSEJUHATUS

Vabariigi Valitsuse protokollilise otsuse „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ 2019. aasta aruanne“ teadmiseks võtmise aluseks on riigieelarve seaduse § 20 lõige 2.

Vabariigi Valitsus kiitis kõnealuse arengukava koostamise ettepaneku heaks 8. mai 2014. a korraldusega nr 200 „Kodanikuühiskonna arengukava aastateks 2015–2020“ koostamise ettepaneku heakskiitmine“ ning arengukava Vabariigi Valitsuse istungil 19. veebruaril 2015. aastal. „Kodanikuühiskonna arengukava aastateks 2015–2020“ panustatakse kodanikuühiskonna arendamise tulemusvaldkonna eesmärgi „Teotahtelised kodanikuühendused ning ühiskondlikult aktiivsed elanikud“ saavutamisse. Praegu kehtiva rakendusplaani on kinnitanud Vabariigi Valitsus 11. oktoobri 2018. a korraldusega nr 253 „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ rakendusplaani 2019–2022 heakskiitmine“.

Eelnõu ja selle seletuskirja on koostanud Siseministeeriumi kodanikuühiskonna ja kohanemispoliitika osakonna nõunik Marten Lauri (tel 612 5203, e-post marten.lauri@siseministeerium.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Siseministeeriumi õigusosakonna keeleteimetaja Airi Kapanen (tel 612 5241, e-post airi.kapanen@siseministeerium.ee).

2. EELNÕU EESMÄRK

Eelnõuga võetakse teadmiseks „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ aruanne 2019. aasta kohta (edaspidi *aruanne*) ja pannakse Siseministeeriumile kohustus avaldada arengukava aruanne ministeriumi veebilehel.

3. EELNÕU SISU

Siinne arengukava on valdkondlik arengukava, mille eesmärk on luua eeldused, et Eestis oleksid **tegutsemisvõimekad vabühendused ja ühiskondlikult aktiivsed elanikud**.

Arengukavaga

- 1) aidatakse kaasa kodanikuühiskonna arendamise tulemusvaldkonna eesmärgi „Teotahtelised kodanikuühendused ja ühiskondlikult aktiivsed elanikud“ saavutamisse.
- 2) jätkatakse [Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioonis \(EKAK\)](#) ning eelmistes strategiates¹ sihiks seatud demokraatliku ja avatud ühiskonna kujundamist.

Arengukava tegevuste koordineerimise ja elluviimise eest vastutab alates maist 2020 rahvastikuminister. Arengukava tegevusi viiakse ellu rakendusplaani alusel, mis on kooskõlas riigi kehtiva eelarvestrateegia ja riigieelarve seadusega. Valdkonna peamine poliitikakujundaja ning tegevuste elluviija on Siseministeerium koostöös kodanikuühendustega, Riigikantselei ja teiste ministeriumidega. Kehtiv rakendusplaan on kinnitatud Vabariigi Valitsuse 11. oktoobri 2018. a korraldusega nr 253 aastateks 2019–2022.

Rakendusplaani 2019. aasta tegevustesse on andnud oma panuse Riigikantselei, Haridus- ja Teadusministeerium, Kultuuriministeerium, Rahandusministeerium, SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, maakondlikud arenduskeskused ning Siseministeeriumi strateegilised partnerid Vabühenduste Liit, Eesti Külaliikumine Kodukant ja Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik. Peale loetletud osaliste saadeti aruanne kooskõlastamiseks ja arvamuse avaldamiseks ka EKAK-i ühiskomisjoni liikmetele.

¹ „Kodanikualgatuse toetamise arengukava 2007–2010“ ja „Kodanikuühiskonna arengukava 2011–2014“

2019. aasta silmapaistvamad tulemused

1. Eesti elanikud annetavad rohkem

Perioodil 2015–2018 on tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja kuuluvatele ühingutele annetatud 34% võrra rohkem. 2018. aastal annetati kokku 41,3 mln eurot. 2020. a lisandunud võimalust annetada tulumaksutagastus meelepärasele vabaühendusele on kasutanud 11. mai 2020. a seisuga 4297 inimest kogusummas 134 600 eurot. Esimest korda toimusid ka [annetamistalgud](#), kus ühe päevaga annetati rohkem kui 128 000 eurot.

2. Iga teine Eesti inimene on olnud vabatahtlik

Siseministeeriumi tellitud „[Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuringu 2018](#)“ andmetel on vabatahtlikus tegevuses viimase aasta jooksul osalenud 49% Eesti elanikke. 2013. aastal oli selliseid inimesi 31%.

3. Sotsiaalsed ettevõtjad on võimekamad

Statistikaameti andmetel kasvas 2018. aastal sotsiaalsete ettevõtete töötajate arv võrreldes 2014. aastaga 21%, ettevõtlustulu 57% ja kogutulud 43%. Nii töötas 2018. a lõpus sotsiaalsetes ettevõtetes 1743 töötajat, sotsiaalsete ettevõtete ettevõtlustulu ulatus 45,7 mln euronit ja kogutulud 63,2 mln euronit. Kokku teenisid kodanikualgatuslikud MTÜ-d ja SA-d 2018. aastal ettevõtlustulu 172,2 mln eurot ning pakkusid keskmiselt tööd 11 953 töötajale (taandatuna täistööajale).

4. Vabaühendused said senisest kiirema ligipääsu tulumaksusoodustustele

Kui seni pidi vabaühendus ootama tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja kandmist 4–10 kuud, kulub selleks alates 1. juulist 2019. a vaid 30 päeva. Nimelt kiitis Riigikogu heaks Vabariigi Valitsuse algatatud [tulumaksuseaduse muudatuse, millega hakkas Maksu- ja Tolliamet uuendama tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja kord kuus](#). Muudatuse järel on taotlemise aktiivsus kasvanud varasema 10,6-lt taotluselt 12 taotluseni kuus. Kokku kuulub tulumaksusoodustusega vabaühenduste nimekirja umbes 2500 organisatsiooni.

5. Jätkeb töö ettepanekuga, millega lihtsustatakse vabaühenduste tegutsemist

Justiitsministeeriumi juhtimisel toimuva [ühinguõiguse revisjoni käigus](#) jõudis ekspertide töörühm oktoobris 2018 ettepanekute sõnastamiseni. 2019. a jätkati nende sisulise arutamise ja mõjuanalüüside, avalike arutelude ja eelnõude koostamisega. Protsessi lõpptähtaeg on 2020. a september, aga 2020. a kevadel tekkinud COVID-19 haigust põhjustava viiruse ja sellest tingitud eriolukorraga kiirendati näiteks üldkoosolekute korraldamise lihtsustamise muudatuste vastuvõtmist.

Aruandega koos ei esitata kinnitamiseks rakendusplaani, sest see kiideti aastateks 2019–2022 heaks Vabariigi Valitsuse 11. oktoobri 2018. aasta korraldusega nr 253.

EELNÕU MÕJU

Arengukava ja rakendusplaani mõju hinnati enne arengukava vastuvõtmist 2015. aastal ning see on kajastatud [Vabariigi Valitsuse korralduse „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ ja selle rakendusplaani 2015–2018 heakskiitmine](#)“ eelnõu seletuskirjas. Edasises on esitatud arengukava ja rakendusplaani mõju kokkuvõte.

Keskkonnahoid ja kliima – seos neutraalne, ei kahjusta. Rakendusplaanis esitatud tegevused ei avalda keskkonnahoiule märkimisväärset mõju.

Võrdsed võimalused – seotud. Rakendusplaanis ei ole otse ette nähtud tegevust võrdsete võimaluste suurendamiseks, kuid rakendusplaaniga mõjutatakse võrdsete võimaluste edendamist. Lähtudes kodanikuühiskonna arengukavast ja rakendusplaanist on

kodanikualgatuslikku tegevusse tähtis kaasata nii mehi kui ka naisi, samuti puudega, eri vanuses ja eri rahvuskultuuriga elanikke. Võimaluse korral arvestatakse ürituste korraldamisel, et neid peetaks ruumides, kuhu pääseb ka liikumispuudega inimene. Kodanikuühendused võiksid võimalust mööda aidata parandada elukeskkonda ja kujundada inimeste suhtumist sel moel, et Eesti ühiskond kaasaks senisest enam ka neid elanikkonnarühmi, kellele on oluline eri kohtadele ligipääsetavus – puudega inimesed, eakad, lastega pered jm. Samuti on oluline järgida naiste ja meeste võrdsuse ning võrdse kohtlemise põhimõtteid kodanikuühenduste osalemisel poliitika kujundamises, avalike teenuste osutamisel ja muudes valdkondades.

Infoühiskond – seotud. IKT lahenduste kasutamine on üks viis, kuidas kodanikuühendused end nähtavamaks teha saavad. IKT lahendused annavad võimaluse kaasata uusi inimesi või suhelda olemasolevatega. Seni on koostöös maakondlike arenduskeskustega korraldatud kodanikuühendustele koolitusi, kuidas vabavahelise sisuhaldusüsteemiga luua koduleht ja seda hallata. Arengukava rakendusplaan on seotud eri e-keskkondadest kogutavate andmetega. Nimelt on tähtis võimalikult palju kasutada kodanikuühendustelt kogutavaid andmeid ja vältida võimaluse korral andmete uuesti küsimist, kui ühendus on need juba esitanud.

Regionaalareng – seotud. Igas maakonnas tegutsevad maakondlikud arenduskeskused, kus nõustatakse ja koolitatakse kohalikke alustavaid ja tegutsevaid kodanikuühendusi eri küsimustes, näiteks kodanikuühenduse asutamine, juhtimine, projektide kirjutamine, annetuste kogumine, vabatahtlike kaasamine jpm. Suur osa kodanikuühiskonnast tegutseb kohalikul tasandil, näiteks küla- või asumiseltsidena, seega mõjutatakse rakendusplaani tegevusega ka regionaalarengut.

Riigivalitsemine – tugevalt seotud. Rakendusplaani aidatakse kaasa tõhusamale riigivalitsemisele. Kodanikuühendused saavad olla riigi partner näiteks (avalike) teenuste osutamisel, et mõnesid (avalikke) teenuseid tõhusamalt ja mõjusamalt osutada. Arengukavas ja selle rakendusplaanis on muu hulgas käsitletud osalemist, sealhulgas kaasamise hea tava senisest ulatuslikumat rakendamist. Tähtis on parandada koostööd ministeeriumide ja eri valitsustasandite vahel, kuna kodanikuühiskond on horisontaalne valdkond, mille arendamisse annavad oma osa eri ministeeriumite valitsemisalade asutused. Arengukavas ja rakendusplaanis ei ole ette nähtud luua ühtegi uut struktuuri ega struktuuriüksust.

4. RAKENDAMISEKS VAJALIKUD KULUTUSED

Arengukava tegevuste elluviimiseks nähti 2019. aastal Siseministeeriumi eelarvest ette 1,941 mln eurot. Arengukava rakendusplaani tegevuste maksumus on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Arengukava elluviimiseks 2019. a Siseministeeriumi kaudu tehtud tegevuste maksumus

Alaeesmärgid	Plaanitud (€)	Tegelik 2019 (€)
Alaeesmärk 1: Kodanikuühenduste poliitika kujundamises osalemine on ühiskonnas loomulik ja väärtustatud	13 650	22 386
Alaeesmärk 2: Kodanikuühenduste mõju ühiskondlike probleemide ennetamisele ja lahendamisele ning inimeste heaolu parandamisele on kasvanud sotsiaalse innovatsiooni, sotsiaalse ettevõtluse ja avalike teenuste osutamise	178 441	142 000
Alaeesmärk 3: Võimekad kodanikuühendused, kellel on piisavad ressursid arenguks ja mõjusaks tegutsemiseks	1 614 809	1 776 814
Rakendusplaani eelarve kokku	1 806 900	1 941 200

5. KOOSKÕLASTAMINE JA HUVIRÜHMADE KAASAMINE

Arengukava aruanne on esitatud eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks ja arvamuse avaldamiseks Riigikantseleile, Rahandusministeeriumile, Haridus- ja Teadusministeeriumile, Kultuuriministeeriumile, Justiitsministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Sihtasutusele Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Vabäühenduste Liidule, Eesti Külaliikumisele Kodukant, Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustikule, maakondlike arenduskeskuste võrgustikule ning vabäühenduste ja valitsuse ühiskomisjonile (EKAK ühiskomisjon). Kooskõlastusringilt laekunud kommentaaridega on arvestatud. Aruande esitamise on heaks kiitnud EKAK ühiskomisjon e-hääletusega.